

Halve maantjes op het Leidse stadhuis

Op de gevelrand van het Leidse stadhuis staan allemaal halve maantjes. Het lijken islamitische of Turkse halve manen. Dat zijn het ook. Maar wat doen dergelijke symbolen op een Nederlandse stadhuisgevel uit 1595? Ze verwijzen naar het beroemde Leidse Ontzet van 3 oktober 1574, in het bijzonder naar de Watergeuzen die de Spaanse soldaten verdreven na een maandenlange belegering. Het devies van deze geuzen was: "Liever Turckx dan Paus".

Vaak wordt beweerd dat alle Europese christenen de islamitische Osmaanse Turken als een enorme bedreiging zagen. Dat was niet zo voor West-Europeanen en zeker niet voor de mensen die de Hervorming steunden, of die vonden dat enige godsdienstvrijheid gewenst was. Die waren zelf in strijd gewikkeld met de rooms-katholieke heersers van Spanje en Duitsland, die de kerkhervorming de kop in wilde drukken.

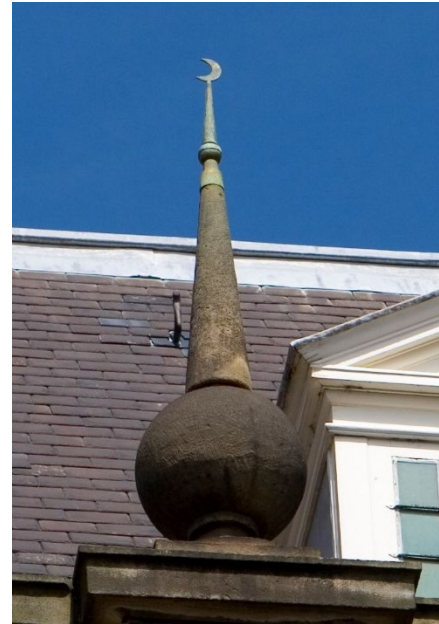
De Nederlandse Opstand (of Tachtigjarige Oorlog, 1568-1648) was onder meer een strijd van protestanten (vooral calvinisten) tegen de onderdrukking van hun

geloofsopvatting door de katholieke (Spaanse) koning. Die voerde tegelijkertijd samen met de Duitse keizer oorlog met het Osmaanse Rijk. Maar het ging niet enkel om een gezamenlijke vijand.

Al voor de eigenlijke opstand begon, wezen zowel gematigde als meer radicale lieden naar het Osmaanse Rijk. Daar was sprake van een relatieve godsdienstvrijheid, terwijl in katholieke landen andersdenkenden ("kettters") op de brandstapel belandden. Onder de Turkse sultan kon je christen zijn, van welke richting dan ook, of jood. Zolang je maar belasting betaalde, was er niets aan de hand. Niet dat ze volledig gelijke rechten hadden, maar hun geloof was hun eigen zaak. Ongekend in christelijk Europa.

"Liever Turckx dan Paus" werd daarom een belangrijke strijdkreet van de Watergeuzen, de belangrijkste vrijheidsstrijders. Ze tooiden zich met halve maantjes op hun hoed of mantel (zie: Museum, Halve Maantjes in de Lakenhal). Ook de geuzen die Leiden ontzetten in 1574, droegen ze.

Er werd ook praktisch samengewerkt met de



Osmaanse Turken. Die ondersteunden de Nederlandse Opstand vanaf het begin. Dat zij in 1574 in de Middellandse Zee een grootscheeps offensief begonnen tegen Spanje – het werd zelfs bezongen in een Geuzenlied! – was geen toeval.

De halve maantjes op het Leidse stadhuis eren dus de Watergeuzen. Tegelijkertijd tonen zij het ideaal van de toenmalige stadsbestuurders, namelijk die van (relatieve) tolerantie voor andersgelovigen. Het was een heel bewust politiek-godsdienstig statement.

Cor Smit